

שמעתא למיקתא

גליון קנב' - פ' כי תצא ה'תשע"ג / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' המתקין מעקה במרפסת האם מברך

מצוות עשה לעשות מעקה לגגו שנאמר (דברים כ"ב פס' ח) **"ועשית מעקה לגגך"**. וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצוות עשה ועבר על לא תעשה שני (שם) ולא תשים דמים בביתך **[רמב"ם]** (רוצה פי"א היא - ג) **ושו"ע** (ח"מ סי' תכו ס"א - א - נ) ועי' בחז"א (ח"מ ליקוטים סי' יח ס"ק ב ד"ה ותהי שכת' דגם בבית שחיבה תורה במעקה, מימי לא אסרה תורה על האדם שלא יעלה על הגג בלא מעקה, אלא על הבעלים לעשות מעקה, וזה ענין מחדש, שהרי לא דמי גג לבור ולסולם רעוע דעובר משום לא תשים דמים בביתך, דהתם עוכן תקלה שהנכשל לא ידע להזהר וא"א להזהירו לפרוש מההיזק אבל הגג אפשר להזהיר שלא יעלו ולא יתכן לקרותו לבעל הגג מניק עד שחיבתו תורה, ע"כ). וכבר כתב **החינוך** (מצוה תקמו) שמצוות אלו צוותה התורה כדי שישמור כל אחד עצמו לבל יקרנו מות. ועיי' בזה בגליון קנ"א, ועיי' עוד שם שהאנו לדמעה מברכים על בניית המעקה כשבנוהו בעצמו או עיי' שליח.

והנה השוכר בית מחבירן עליו לעשות מעקה כמבואר **בב"מ** (ק' א) **ובשו"ע** (ח"מ סי' שיד ס"ג ב). וכתב **היראים** (שם) לדלעולם החיוב מה"ת הוא על המשכיר אלא דרבנן עקרו החיוב ממנו ואוקמוה אשוכר. וכן הביא **בהגהות מיי** (פ"מ"א אות א). וכן נקט **החזו"א** (ח"מ סי' יח ליקוטים סי' ק' ז) (ועיי' בזה במהרי"ל דסקין (ק"ו"א סי' ה אות ב) **ובתועפות ראם על היראים** (סי' רלד) **ובמזוזות ביתך** (וגר"ח סי' סקי"ב ושה"י). ובית של שותפים פסק **השו"ע** (שם ס' ה) כהרמב"ם דחייב דלא מהיראים (שם). ועיי' **במנ"ח** (מצוה תקמו אות ז) לענין שותפות גוי שצ"ל לשפוק (ח"מ סי' ס' ק' ב) שהביא דעת המהרש"ל שחיוב, וכתב לדעת הרמ"א דשם אפשר שפטור, ע"כ. **ובמזוזות ביתך** (וגר"ח סי' ק' ושה"י) פסק דבית של שני שותפים חייב במעקה ונראה שיכול לברך עליו, ובשותפות גוי יש דעות אם חייב ויקבע בלא ברכה ועיי' יו"ד סי' רפ"ו דין ז' מה נקרא שותפות גוי, עכ"ל.

והכתב הרמב"ם (רוצה פרק י"א ה"ג) דגובה המעקה אינו פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל, וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען האדם עליה ולא תפול. ומכל ד' רוחות. אולם דעת **הראב"ד** (שם) **והסמ"ג** (עשין עט) דדוקא מקום משתמשים בו חייב במעקה של י"ט, אבל שאר הרוחות סגי בשלשה טפחים. ולמעשה פסק **השו"ע** (ח"מ סי' תכו ס"ג ו) כהרמב"ם דחייב י"ט מכל הצדדים. וכ"כ **בסמ"ע** (סי' ט) דמשמע מהשו"ע דלא לדבריהם. ואף להראב"ד ודעימיה כתי' **בערוה"ש** (אות ו) במרתף ובור וכיוצא בהן צריך י' טפחים מכל הצדדים מפני שהולכין בכל סביבם, ע"כ. (ועיי' **במנ"ח** (מצוה תקמו אות ז) ובענין י"ט שוחקות בכדי להשמר יותר מהיזיק, ע"כ. אולם **בעמק ברכה** (פומרנצקי, מעקה עמי' לו) יצא לחלוק על המנ"ח ולא בעינן שיהיו שוחקות, ע"כ. ודעת **הגר"ק שליט"א** (מזוזות ביתך ס"ג ה) כהמנ"ח (והוא מטר אחד)).

ומבואר בשו"ע (ס"ח ז. ג. ג.) דלא חייב במעקה אלא בית דירה, וע"כ בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה, דבית כתיב ביה, כמו מזוזה דבכה"א פטור. וכן פסק **השו"ע** (ס"ג ב) דכל בית שאין בו ד"א על ד"א פטור. אלא דכתב **בחי אדם** (כלל טו אות כה) דאם יש בו כדי לרבע ד' על ד', דינו כדלעיל במזוזה, ע"כ. והנה התם הדבר תלוי במח' ראשונים אם איכא חיוב מזוזה. אלא דעיי' **בערוה"ש** (שם אות א) דאם החולק שם במזוזה מ"מ במעקה דהוא ספק סכנה יש להחמיר, ע"כ. אולם **במזוזות ביתך** (וגר"ח סי' ה ושה"י) הביא בשם **החזו"א** דהעיקר כדעת הפוסקים והמהמיר יקבע בלא ברכה.

ושנינו **בספרי** (דברים שם) **"ועשית מעקה לגגך אין לי אלא גג מניין לרבות שיחין ומערות ונעיצין, ת"ל לא תשים דמים בביתך"**. ועיי' **ברמב"ם** (עשין קפד) **ובחינוך** (מצוה תקמו) שמבואר שלמדו דאף בבורות וכו' איכא נמי "עשה". וכן משמע מהיראים כמבואר לקמן. וכ"כ **בחרדים** (פי"ה אות כב) וכן הוא **במעשה רב** (אות ק). וכן נקטו **דבר אברהם** (ח"מ סי' לו אות ו) **ובמנ"ח** (שם אות י) בדעת הרמב"ם, וע"כ כתי' (המנחת חינוך) דצריך לברך על בנייתו כמו מעקה שבגג. ולא פסק **בעמק ברכה** (פומרנצקי, מעקה עמי' לד ד"ה ולפי"א). אולם **בקריט ספר** (שם) משמע דבבורות ליכא עשה אלא רק לאו דלא תשים. וכן נקטו **התני אדם** (כלל טו אות כד), **הערוה"ש** (אות ו) **והדבר אברהם** (ח"מ סי' לו אות ז). ולמעשה ספק ברכות לחלק.

ועוד אמרו **בספרי** (שם) "גג פרט לכבשי", והובא **ביראים** (סי' רלד דפוס ישן - מה). ולפי"ז י"ל דמדרגות פטורות ממעקה, אלא דעיי' **בחי אדם** (כלל טו אות כד) שכתב דאם הוא דר בעליה שיש אל לבו להשיג את ידו ש מחיצה סביב המדרגות שיוצא בה, כדון מעקה, והספרי דפטר כבש ממעקה היינו המקום שעולין ויורדים בו אבל שאר הצדדים חייב, דלא גרע מבור, ע"כ (והנה אם מבור גמרין הרי לדעתו בור יש לו לאו עשה וא"כ אינו מברך על בניית מעקה זו).

ומנה מדבר **הספרי** לא משמע כח"כ"א, וכ"כ **בעמק ברכה** (שם) והוסף דהטעם לפטור הוא כמ"ש הגאון **מלבי"ם** בבאורו על הספרי שטבע האדם להשמר בעלותו ולא צריך שום שמירה, ע"כ. **ובעמק הנצי"ב** (על הספרי שם ד"ה פרט לכבש) כתב דכבש פטור דלא חיי' אלא במקום שתמש בבית או על הגג שהיו משתמשים לפעמים בו ומפני דטרדי בעבודתו, אבל כבש על מקום שתמש תורה אלא להליכה ויתבונן בהליכתו. ושוי"מ **בחזו"א** (שם סי' ה) שכתב דכבש פטור לגמרי דכיון דידע בעלותו לא חיבה תורה, ולא ילכו בבור בה"ר דהתם אין זרכן של בנייה להתבונן בדרכים, אבל שפלה מן הגג הדבר ניכר טפי ואין איש מצמצם עצמו לצד השפלה ולא להתבונן ואין כאן חיוב מעקה, ע"כ. ומי"מ עיי"ש (סי' א) שלמד מדברי הסמ"ג דאף במקום דליכא חובת מעקה מ"מ יש לעשות בצדדים מעקה של ג"ט לסלק הזיקא (וכן מבואר

בביאור הלכה (סי' תקמ) דבמקום הפטור ממעקה מי"מ יש חשש סכנה ובענין ג"ט לסלק הזיקא). מיהו לכאורה צע"ג בכל זה, דהרי אם כוונת התורה להרחיק המכשול והסכנה אמאי חייבה גג ישיש בו בית דירה ופטרה גגין שאין בהם בית דירה, והגון בבית פחות דע"ז, וכן בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאינם עשויים לדירה כמ"ש **השו"ע** (שם ס"ג א), וכן בית האוצרות ובית הבקר לדעת הרבה פוסקים פטורים (עיי' **בשו"ע** (שם ס"א) שפוסר בית האוצרות ובית הבקר. וכן דעת **הסמ"ע** (שם). אולם **בביאור הגר"א** השאיר דברי השו"ע בצ"ע. **ובערוה"ש** (אות א) כתב בדעת הגר"א לחייב. (וכן פסק **החזו"א** (שם סי' ה) דחייבים).

ושוי"מ שכבר עמד בזה **החזו"א** (שם סי' א) ויצא לחדש דבאמת כל גג אינו בכלל המכשולות, שאין היזיקו מצוי כ"כ, שהעומד על הגג זכור בטבעו להזהר וגם הוא מנהגו של עולם, וכמו שמותן ולעלות באילן ומותר לעלות לבנות הגגין והעליות בלא מעקה סביביו, אלא שבגג בית דירה "חדשה תורה" מצוות מעקה ולהקיף על סכנת הנופל, ובזה צריכים לתנאי בית תוכן י' ודע"ז ושירדו שם אדם, אבל המשמש על הגג שאין תחתיו דירה לא חייבה תורה מעקה והוי בכל פעם שעולה כעולה באילן, ע"כ. ועיי"ש (שם סי' ה) דלשיטתו כתי' דגוזזטראות של עליות (מרפסות) אינן חייבים במעקה מן הדין כדון גג שאין תחתיות בית דירה וככבש, ומי"מ אפשר דג"ט בעינן ואם יש לחוש לקטנים צריך מעקה לסלק הזיקא אלא דלא בעינן גובה י"ט, ע"כ. ועיי"ש עוד שכתב דמה"ט פטר **הריטב"א** (מו"ק י"א). מרפסת ממעקה.

אלא דבאמת משמע **ביראים** (שם) דלא כהחזו"א, שהרי תמה שם מה ראו חכמים לרבות בורות שיחין ומערות ולמנעו בית שער ואכסדרא ומרפסת שלם בהן בית דירה. וישב דבורות שיחין ומערות אע"ג דלאו בני דירה נלמנו כיון דרגילים להשתמש בהם קיימי בלא תשים דמים בביתך כבית שיש בו דירה משא"כ בבית שאין בו דירה שער ואכסדרא שאין רגילין להשתמש בהן, ע"כ. וכחילוק זה משמע **בסמ"ע** (סי' ב) **ובגר"ז** (שמירת הגוף ונפש אות א). ומבואר להדיא דעיקר החילוק הוא ב"השתמשות", כלומר דהתורה פטרה מקומות שאין בהם בית דירה כי לא שכיח משתמשים בגגותיהם, אבל בלא"ה חייבים. וכן מוכח דלא כסברת החזו"א **מהחיי אדם** הנ"ל שחייב כבש ומדרגות במעקה. וכן מבואר **בעמק הנצי"ב** הנ"ל. ולפי"ז גוזזטראות של עליות (מרפסות) י"ל דחייבים במעקה, וכן מבואר **במאיר** (מו"ק שם) דמרפסת חייבת במעקה. ושוי"מ **בארוחות רבננו** (ח"י עמ' קעז) **שהגר"ק זצ"ל** תמה ע"ז דברים אלו על דברי החזו"א (ועיי' לענין דברי **הגר"ק זצ"ל** בסוף **ספר מזוזה ומעקה**. ולפי סברת היראים שהדבר תלוי בהשתמשות י"ל דגג שאינם משתמשים בו פטור ממעקה, וכן פסקו (לפטור גגים שלא משתמשים בהם) **הביאור הלכה** (סי' תקמ) **והחזו"א** (שם סי' א). ועיי' תורה **החזו"א** (מזוזות ביתך ביאור הלכה ד"ה לגג) דמי שלא קבע מעקה יסגור ולא ישתמש בו. ועיי' **בחקי"ל לב** (ח"מ ח"ב סי' צ.א) **ובשבט הלוי** (ח"מ סי' רכ"א סי' ג), ובח"ל.

ולמעשה ספק נפשות לחומרא וע"כ יש לעשות במרפסות מחיצה של י"ט, אלא דלענין ברכה לחוש מיהא בעי שלא לברך (ומי"מ המברך יש לו על מי לתמוך). וכן **במזוזות ביתך** (וגר"ח סי' א) וסמ"ק ד"ה בת"ח ובה"ל ד"ה פתחו ושה"י אות ז) כתב דהמנהג לעשות מעקה י' טפחים לגוזזטראות של עליות אך עכ"פ לא יברך ואם יש תחתיהם גוזזטרא אחרת נראה ג"כ דפטור (דדין הגוזזטרא כחצר ולא כבית), אך אם הם מרפסות סגורות בתריסים צ"ע. **ובארוחות רבינו** (שם) הובא שאף החזו"א החמיר ע"ע לבנות מחיצה של י"ט במעקה שבמדרגות שעלו לגג ביתו, וכן במרפסת אף שלא היתה דירה תחתיה, ודו"ק. וכי"ז במרפסת שפולט מחוץ לבנין ואין בה כלל דוורים למטה, אולם אם היא משמשת כגג לדוורים משתחתיה ורק אפי' חלק ממנה פולט החוץ חייבת במעקה לכוי", ואפשר דאף אם היא פולטת הרבה הדין כן. ואף כשהדוורים שמתחת המרפסת שייכים לאחר חייבת, כמבואר בדברי **הב"י** המובאים **בתשובת המב"י** (ח"מ סי' קל). **ובמזוזות ביתך** (בה"ל ד"ה בית דירה) כתב דאם הגג פולט הרבה יותר מדירתו למעלה צ"ע האם מתחייב במעקה מה"ת דבשפת הגג אין תחתיו בית דירה, ע"כ. וצ"ע בגוונא שהמרפסת פחותה מעד"ז אם נימא שכוון שבדוורים שמתחת איכא דע"ז חייבת, או דלמא כיון שהגג אין בו שיעור פטורה. וכן הסתפק **במזוזות ביתך** (בה"ל ד"ה בית דירה) ונשאר בצ"ע.

האם יש ה'ה' הרושם בקיצור או בר"ת חייב בגניזה

בגמ' **בשבת** [ק"ק]: **ובמכות** [כ"ב]. מבואר דהמוחק את השם עובר בלאו, דאמר קרא "ואברתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשו כן לה' א-להיכם". ואיתא **בספרי** (פרשת ראה) ר' ישמעאל אומר מנין למוחק את אחת מן השם שהוא בלא תעשה, שנאמר "ואברתם את שמם לא תעשו כן לה' אלהיכם".

ותנאי [שבתות לה'] יש שמות שחייב ויש שמות שאינן נמחקין. אלו הן שמות שאין נמחקין כגון א-ל, א-להיך, א-להים, א-להיכם, א-היה אשר א-היה, אף דלת יוד ה"י, ש-ד, צ-באות, הרי אלו הן, וכן נמחקין. אבל הגדול, הגבור, הגבור, האדיר, החזק והאמין, העוזר, חנון ורחום, אך אפים ורב חסד, הרי אלו נמחקין.

ותנאי [שם ע"ב] כתב אף למד מא-להים, יה מ"י ה"ו אינו נמחק. שין דלת מ-ש-ד, אף דלת מ-א-דני, צדי בית מצ-באות הרי זה נמחק. וכן **בית יוסף** [ת"פ] אסור למחוק השם, ואלו הם השמות שאין נמחקין א-ל, א-לוה, א-להים, א-להי, א-להיכם, הא-להים, א-היה אשר א-היה, א-דני, י-ה, ש-ד, צ-באות. אבל הגדול, הגבור והנורא, האדיר, החזק, האמין, חנון ורחום, אך אפים ורב חסד נמחקין. כתב א-ל מא-להים, יה מ"י-ה-ו, אינו נמחק. שד מ-ש-ד, צ-ב-באות נמחק.

ובי"ב כתב **המחבר** [שם ס"ח] אסור למחוק אפילו את אחת משבועה שיש בה שמות שאינם נמחקים, ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם, כגון 'ן של א-להיך וכו"ס של א-להיכם, ואלו שבועה שמות, להן צ"ע, ושם אונות, ו-א-ל, א-לוה, א-להים, ש-ד, צ-באות. ויש גורסין ג"כ א-היה אשר א-היה.

ובס"י כתב - כתב א-ל מא-להים, י-ה מהשם, או שכתב שם יה אינו נמחק, אבל שד מ-ש-ד, וצב מצ-באות, נמחקים.

והכתב הרי"ם [שם דין - כתב מהר"א בפסקין [סימן קע"א] ששאלת אם מותר למחוק אלו השמות הנכתבים בסדורים, כגון שני יודי"ן ווי"ו על גביהם, ונכתבים כן משום דעולין כ"ו כמנין השם המיוחד, נראה דמטעם גימטריא אין לאסור דא"כ היר"א נמי אסור למחוק שהוא גימטריא השם, ומטעם שהוא רמוז לשם ונכתב כדי להורות לשם אין נראה לאסור בשביל כך, אך בהא מסתפקנא אין נראה השם יוד"ת בתחילה דהיינו התחלת השם המיוחד בתחבתו, והתוס' [פרק שבועת הנהייה ליד ד"ה פ"ח] כתבו בשם ר"ח דא"כ מא-דני אינו נמחק אע"פ דש"ד מ-ש-ד נמחק, הואיל והוא שם המיוחד עצמו של התחבר יותר, אע"פ דא"כ מא-דני הם ב' אותיות משא"כ בנידון דידן שאין כאן אלא התחלת אות אחת, מ"מ אולי י"ל דהואיל והוא מן השם המיוחד ככתבתי בו להחמיר יותר ואם אין לצורך גדול בדבר למה נתייר למחק עכ"ל. ובידשושלי פת"ח דמגילה פ"ק אייתא בהדיא דא"כ מאוני או א"ה מא-היה נמחק, ושל"ה כדברי ר"ח, וצ"ע שפסק ר"ח שלא כדברי הירושלמי.

ועפ"י כתב **הגהותיו** [שם ג"ח] דהשם שכתבתי בסדורים ב' יודין ואתח על גביהן, מותר למחוק אם הוא לצורך. **ובש"ז** [שם ס"ק י"ד] צ"ע דבפסקי מהר"א אייתא לצורך גדול, וכך הובא בד"מ.

והנה החסיד דוד [ל' דוד פארוז זצ"ל, על הספרי הנזכר -

ספרי דבי רב פרשת ראה פסקתא ט"ז] כתב דראה **למחראין** זצ"ל שלעלה ונתפק במי שכתב על הכותל לסימן השנה פסוק וסמל הארץ ועתה את ה', והשם כתבו באות ה' בלבד, אם מותר לטוח אח"כ הכותל בסיד, והארץ בדבר ובסוף ר"ל דהסיד בסיד לא הוי מתקין. ולפי"ז יש להחיות ההיתר בפשיטות מדברי ה"ד"מ בסי' רע"ז שכתב בשם מהר"א, דאין נראה לאסור בשביל הרמז והתורה, ורק באות י' בתב להתמיר כיון שהוא תחלת השם המיוחד ככתבתי (ועיי' עוד דס"ל **בבשרית הוי מתקין גמורה ודלא כמהר"א**).

וכן הטיח יתום [ל' רפאל יתום מא"י זצ"ל משאלתק - ח"א דף י"א] ושאל לענין ט"ס של כסף שכתוב עליו אות ה' אי שרי להתיכו ולמכור הכסף, והשיב דמצי' באת ה' אין בזה איסור מחוק את ה', וכמ"ש התרומת הדשן דדוקא באות י' שהיא מתחלת ה' המיוחד ככתבתי בו להחמיר שלא לחמיר, ורק באות י' בתב להתמיר כיון שהוא לקפק כדיון שכונת הוי"ש לה' של השם, מה לי י' שהיא תחלת ה' המיוחד מה לי ה', כל שירדע כל שו' ה' רמוז לה' של השם המיוחד, ומי"מ יש לדחות דלא דמי זה לזה כמבואר. עיי' בדבריו. (ומה שצדד לדמות אותה ה' לאות י', כן דעת האג"מ לרי"א והובאו בדברי לקמן).

ועיי' בספר חסידים [אות תה"ל] דכתב דאם אדם כותב בכתב י"י להיות רמז לקב"ה, יכול למחוק. וכתב שם **החזו"א** בהגהותיו [בית יוסף - הנרינא כד הוינא לט"א שראתי בפירוש ספרי כ"ל **למורינו הרב כמהר"א נחום ז"ל** אשר לפי רוב ענותנותו וראונו ממנו שסתפק בכי שנתה בכי השועבא ורובא לכתוב עברבה על התכל ה' ישמור צאתך וברא לסימן טוב וער"ש שכתב באותיות מרובעות, אי יוכל לחמוק ה' שנתה במקום השם, וכמדומני שהספיק שיכול למחוק. ע"כ מה שזכרתי, ויש סעד לדבריו מדברי רבינו (הספר חסידים) ודו"ק היטב. **ומהר"ב** דפוס וניצא י"ט] משמע דאני יכול למחוק. **ומי"ש מהר"א** נחום לחמוק האות

האם יש למחות ביז המגדל כלב בביתו

איתא בש"ס ב"ק (טו): רבי נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל (בדריים פכ"ב) "לא תשים דמים בביתך", ע"כ. ועוד אמרו שם (פג.) לא יגדל אדם את הכלב, והמגדלו כמגדל חזיר ומיקם עליה בארור. ואם הוא קשור בשלשלת שרי. ובעיר הסמוכה לספר שרי להתירו בלילה. ע"כ. וכבר מבואר שם דהאיסור לגדל כלב הוא מחשש שאשה תפיל מחמת נביחותו. [וכ"כ רש"י (ביק עט. ד"ה את הכלב). ועי' בשו"ע (יחיד סי' שלד סעי' ט) שכתב ע"פ הרמב"ם (ת"ת פ"ו ה"י) דמי שיש ברשותו דבר המזיק מנדין אותו עד שיסיר הנזק. וכת' הספר השו"ע (אות מט) כגון כלב רע].

וכן פסק הרמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ט) דאסרו כלבים לגדל את הכלב אמ"ל היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו וכתביה ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי, ע"כ. [ומדבריו משמע דאיתא בזה רק איסור דרבנן, ועי' ברמב"ם בהל' רוצח (פ"א ה"ד) שכת' דמי שגל מסיר והניח המושלות המניאין לידו סכנה, ביטל מיע' שמא' (בדריים פ"ד ה"ט) "השמר לך ושומר נפשך". ועבר נמי על לא תשים דמים, ע"כ. אולם בשי"ש דלקמן מבואר דהמגדל כלב רע ללא קשירה עובר על איסור תורה. וכן פסק הגר"ז (שמיירת הגוף אות א). ואפשר דס"ל להרמב"ם דהכמים אסרו אפי' אינו רע ומדאו' אינו אסור אלא כלב רע. ושוי"מ בחזו"א (ח"מ ליקוטים סי' יח ס"ק ט) שכת' דאין בזה עשה ממש אלא אביוריהו דהאי עשה הוא ועושה דבר השנאו לפני המקום ואינו עשה ממש אלא חיובא למדו ממצות מעקה ומלאו דלא תשים, ע"כ].

אלא דעיי' בש"ס שם (פג.) דאמרו דדעת רב ישמעאל שמגדלין כלבים כופרין וחטולים וקופין וחולדות סנאים מפני שעשוים לנקר את הבית, ע"כ. ופרש"י דכלבים כופרים היינו קטנים וננסים, לישנא אחרני כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין, ע"כ. ועי' במאירי (שם) שפירש קטנים וננסים הם ואין הזיקן מצוי דמותא לגדלם. ומבואר דכלבים קטנים שאין הזיקן מצוי שרי בכל גוונא. וכן משמע מדברי רבי נתן הנ"ל דדוקא לענין "כלב רע" איכא איסור. והנה משלון הרמב"ם הנ"ל משמע דלא פסקין כדעה זו דהרי סתם לאסור לגדל כל כלב ולא חילק בדבר. וכ"כ בחזון יחזקאל (חידושים פ"ה ה"ה) אליבא דהרמב"ם. אולם המאירי (ביק פג.) כתב ד"אין מגדלין כלב רע מפני שהזיקו מצוי אפי"כ היה שומר וקושרו בשלשלת". ומשמע דדוקא כלב רע אסור. וכן מבואר בהגהות מיימוניות (רוצח פ"א אות א) דכלב שאינו רע מותר לגדל כדאמרינן בע"ז דאלמנה לא תגדל כלב בביתה מפני החשד, משמע הא אחר מותר, ע"כ.

וכ"כ הטש"וע (ח"מ ס"י תט סעי' ג) דאסור לגדל כלב רע אפי"כ הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהן, ע"כ. וכן נקט התוס' יו"ט (ביק פ"ו מ"ז). ושוי"ר שכן דעת היש"ש (ביק פ"ו סי' מה) דדוקא כלב רע אסור, אבל סתם כלבים שרי [ועיי"ש דכל איש יר"ש לא יגדל כלב, אלא כלבים כופרים וכה"ג משמונים בצורתם, שהם עומדין לצוד עמהם או לנוי בבית, אבל סתם כלב לא אף שאינו נושך, משום שהוא נובח. והאשה מפלת מיראתו].

ומבואר בש"ס הנ"ל דכלב רע היינו שנובח על אנשים, דהרי אמרו דאסור לגדלו מפני שאשה עלולה להפיל מחמת נביחתו, וכ"כ היש"ש שם דכלב רע פירושו "סתם כלב" שהוא נובח על כל מי שאינו מכיר. ומחמת נביחתו הוא קרוי רע, אף שאינו נושך [ועיי' בשו"ע (ח"מ פ"ו שפה ס"א) דבעל כלב שהוא יודע שאם ישעה אותו להזיק נושך אין לו לחתוק].

אלא דמצינו בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' יז) שאסה לגדל כל כלב דלא חילקו הפוסקים בין כלב לכלב, ואפי' אחד בלבד לא התירו במשנה אפי"כ קשור בשלשלת, ואית ביה לטותא דרבנן רחמנא ליצלן. דלא קיי"ל כמאן דשרי בכופרים דיחידא לא הוא. ושכיחא נמי סכתא בכלולה כמו שאירע כמה פעמים ר"ל כל סכתא לחומרא. ואפי' אשר דפליג בכופרים, נ"ל דאפי"ה לא שרי טפי מחד לנטורי ביתא בלחוד, ע"כ. [ועיי"ש שכתב דלאו דוקא אלמנה אסורה לגדל כלב אלא אפי' כל אשה אסורה לגדל כלב משום דאית לדי עבירה, ביחוד באותן המיוחדים לשעשוע וטיול. ביחוד באותן כלבים חלקים וערומים שאין להן שערות וקונים אותן בדמים יקרים לשחק ולהשתעשע בהן ולגעוע עמהן. וגם משום מושב לצים אסור לשחק עמהן. ועיי"ש דלצורך שמירה טפי מחד פשיטא דאיסור גמור הוא לכל אדם ובכל כלב כנוכח, אם לא כשיש לאדם בתים וחצרים הרבה צערינן אחד או לבעל צאן ובקר הרבה דלא סגי ליה בחד אפילו לעוד אחד, עכ"פ יותר ממצורד לא הותי' בשום אופן].

איברא אף שמדברי הרמב"ם משמע כוותיה, אמנם מדברי שאר הראשונים והטש"וע ונושא כליהם הנ"ל משמע דדוקא כלב רע אסור. וכן פסק הגר"ז (שמיירת הגוף והנפש אות ג) דכלב שאינו רע שאינו מנבח על אדם מותר לגדלו בכל מקום ואי"צ לקשורו כלל.

ועיי' ברמ"א (ח"מ ס"ו) שכתב ע"פ השלטי הגבורים (על המרדכי פ' מרובה סי' ע סוף אות א) דהשתא נהגו לחקל בזה כיון שאנו שרוין בין העכו"ם והאומות וע"כ בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר. מיהו נראה אם הוא כלב רע שיש לחוש שיוזק בני אדם, דאסור לגדלו אפי"כ קשור בשלשלאות של ברזל, ע"כ. וביאר בביאור הגר"א (שם אות א) דכוונת הרמ"א להתיר היום ששרוים בין הגויים מפני דדמי לספר דשרי מפני השמירה. אולם הגר"ז (שם) ביאר דנהגו לחקל היום בכלבים שאינם נושכים, וכתב שם דנדחו דברי הרמ"א, לכן כל יר"ש יזהר שיהא קשור בשלשלת של ברזל עד שעה שבני"א הולכין לישון אפילו אינו נושך אלא מנבח, ע"כ [והנה במקור של דברי הרמ"א מבואר כדברי הגר"א. וכהרמ"א פסקו נמי הלבנוש (שם) והערה"ש (שם)].

מעתה יוצא דאסור לגדל כלב רע אפי"כ קושרו היטב, ובמקום דצריך מפני שמירה מותר להתירו בלילה. אולם כלב שאינו רע דאינו נובח על האנשים נראה מדברי הפוסקים דשרי בכל גוונא. אולם דעת השאלת יעב"ץ לאסור. אלא דאף לדעת השאלת יעב"ץ, היינו כשאינו קושרו אבל כשקושרו לית לן בה כמבואר לעיל, דבכה"ג אינו מטיל אימה והנשים אין מתיראות מפני נביחתו [וכן פירש בחזון יחזקאל (שם באורים ד"ה א"ק)]. ולפ"ז אם מגדלו בביתו וכשיוצא קושר אותו אפשר דשרי לכוי"ע דלא גרע מכלב רע דשרי אם קושרו כראוי. [וכן מבואר להדיא במהרש"ל דכל שמגדלו בביתו הוי כקשור ואפילו עדיף מניה. אלא דלפי היעב"ץ לאשה אסור אם הוא לשעשוע בלבד]. וכמובן דמי"ז כשאינו מפריע לשתנים ואין בזה משום חב לאחריני וכגון שאינו נובח בשעה שדרך בני"א הולך, וכ"כ בפנתאי חושן (ח"מ פ"ה סוף הגה פח). [ובגונא שרופה

למוכרו רשאי וליכא בזה משום איסור משא ומתן בדברים שמתאים דאסור דהרי כבר פסק השו"ע (יחיד סי' ק"ז) דרק דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה. וכן משום לפני"ע שרי דיש תלות דצריך ליה לצורך שמירה, וספק לפני"ע שרי וכמו שבארנו בס"ד בגולן נ"ג. ואף אם ליכא תלות הנ"ל יש מקום להתיר ע"פ מש"כ בס"ד בגולן קט"ז עיי"ש, דרו"ק].

ולפ"ז אין בידינו למחות במי שנוהג לגדל כלב ע"פ נתנאים הנ"ל (ואם הוא לשמירה שרי יא לתתלה). אלא דמי"מ כבר כתב בשבט הלוי (ח"ו ססי' רמא) דבכל גוונא עצם החזקתו שלא לצורך הוא "מעשה ריקים ושפלי בני אדם", ע"כ. ועיי' בפלא יעוץ (עד ל"ג) דברים מעמי הארץ אין נזהרים ומגדלים כלבים וראוי להודיעם חומר שבו, ע"כ].

ומי"מ יש לידע דהמחוקק כלב (בגוונא דשרי) אסור לטרסו אפילו לצורך כמו להרגיעו וכדו', דכבר פסק השו"ע (אע"ה סי' ה סעי' יא) דאסור להפסיד אברי הזרע, בין באדם בין בהמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין באר"י בין בחו"ל. וכל המסרס לוקח מן התורה בכל מקום, ע"כ. [ועיי' בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' ק"א) שכתב דה"ה דאסור לטרס דגים].

אלא דעיי' גוי יש לדון, דהרי נחלקו הראשונים אם בני נח מצווין על הסירוס, ואע"פ דנקטינן להחמיר כדעת רוב הראשונים האוסרים וכמו שפסק השו"ע (שם סעי' יד), מ"מ כבר כתב התרומת הדשן (ח"א ססי' רצט) דשרי לישראל למכור נתנגולים לנכרי שקונה אותם כדי לטרסן, ואפי' להסוברים דעכו"ם מוזהר על הסירוס לית לצדד קצת להתיר אם הנכרי תקונה אותם אינו מסרסם בעצמו אלא מוסרם לעבדו או לשפחתו לטרסם דהרי אלפני דלפני לא מקפדינן, ונידון דידן נמי לפני דלפני דהא דהנכרי הולקח מירשאל לא קעבדי איהו מידי אע"פ שמוסרו לשלוחו לטרס אין שליח לדבר עבירה אפשר ג"כ לגבי נכרי מנכרי, ונוכל לומר דכ"ש הוא דהא קי"ל בעלמא דאין שליחות לנכרי, ע"כ. ועיי' בב"י (אע"ה ססי' ה) שהביא דברי התרוה"ד, והרמ"א (שם סעי' יד) פסק כדבריו להתיר לגמרי, והלבנוש (שם) כתב דבכה"ג מותר לכוי"ע, וכ"כ בערוה"ש (שם אות כז), ולפ"ז רשאי לטרסו בכה"ג בלבד, וכן שמענו מגדולי פוסקי זמנינו להתיר במקום צורך. וישאל

שאלת חכם. [אלא דעיי' בב"י (שם אות ט) שנקט שמסקנת התרוה"ה לאסור בכה"ג. ועי' עוד בבנת"ס (יחיד סי' פג ד"ה והנה הרמ"א) שתמה על הרמ"א הנ"ל דסותר את עצמו ביו"ד בס"ד קלי"ט סעי' ט"ו שכתב דבכה"ג הוי מח' אם הוי בכלל לפני דלפני והמחמיר תבא עליו ברכה, ותיחך דאולי לגבי סירוס סמך על הראשונים דס"ל דאין איסור סירוס כלל גבי נכרי. אולם בלבנוש (יחיד שם) מוכח דחומרא דשם לא משום לפני דלפני אלא משום לפני"ע, דאותו גוי הקונה יזמר בהם לע"ז. ובאמת כן משמע בהגהות מיימוניות (נכ"מ פ"ט אות א) שהוא מקור דברי הרמ"א, מיהו בביאור הגר"א (שם) כתב שמקור הרמ"א הוא מדברי תוס' (עיי' די' תצב) שהחמירו משום עבירה נחשב לפני דלפני דודאי יתנו או ימכרו לכומר, ואי"כ חורה קושיית הכת"ס לזכותא, ועי"כ לומר כמ"ש שם דצדצירי המקילים לענין סירוס סמך הרמ"א להקל].

ה', זה דלא כרמבואר בחסדי דוד דהמהר"א נטה לאסור.

והשני דברי [כללים מערכת ה' כלל י"ב ס"ק ט"ז] אחר שהביא דהאבאה והארונים, העלה לבינא דיש להחמיר לאסור מחיקת האות ה' לפי שמשמתיים בה במקום השם שלם.

וכתב עוד שהאשכנזים נוהגים לכתוב את ד' במקום צעריכים לכתוב השם, ונראה שבחרו ב"ת ד' לפי שאינה מאותיות השם כלל. ואף בזה נטה להחמיר מחמת דברי הרדב"ז. עיי' באורן. ובשו"ת הג' צב"ו (יחיד סי' ל"ד) נשאל גבי מחיקת המילה "בצוע"ה, והשיב דמרינא אין כאן איסור מחיקת, אבל אפשר שמצד ההידור אין למחוק מילה זו ע"ש.

אולם בשו"ת צפת פננה (ח"ב סי' קצ"ד) נשאל הגר"י ראי"ן זצ"ל אמאי אינו כותב תיבת ב"ה בראשי המכתבים. והשיב - באמת יש להאריך בזה אם כתב אות אחת מן השם אם מותר למחוק, עיי' ירושלמי סוטה (פ"ב ופ"ג) דהוי בזה מח' ב"ש וב"ה, ומה דפליגי בשבת (קמ"ח) דמצינן מפני הדליקה אי מצרפינן אותיות או רק תיבות, ועיי' ע"ז י"ח, לכן נעזר להיזהר שלא לכתוב תיבת ב"ה על ראשי המכתבים. עכ"ל. [ועיי' מ"ש בזה בס"י קצ"ד].

הרי דחשש לדינא לדעת דאסור למחוק אות ה' מפני שהיא אות אחת מן השם.

וכן בשו"ת שלמת חיים (הגה"ת ה"ל כתב הקדוש סי' קמ"ח) נשאל הגר"ח והפג"ל זצ"ל לענין הכותב ב"ה (בר"ח) אם חל על זה קדושה, והשיב דלא ניתא ליה להקל בענין זה.

ועיי' באג"מ (יחיד סי' קל"ח) שכתב - ומה שהרבה נוהגין לכתוב בכל המכתבים שכותבין למעלה ב"ה, שהה"א הוא אות מן השם הקדוש וגם הכוונה הוא להש"ת, ששמעתי שיש הסוכרין שהוא אסינור, הנה אף שגם שהוא רק אות אחד שליכא בזה איסור מחיקה, מ"מ מסתבר שלא גרע מהשני יודין שאסור למחוק שלא לצורך כדאיתא ביו"ד בסוף סימן ע"ג, וכן אסור להשת"ב במקום ביו"ן, מ"מ אינו רואה בזה איסור במדינתנו מכיון שלא מצוי שמחוק, ומדינתנו לא מצוי כלל שיקחו נזי' זה לקנות בבית הכסא שיש נירות מיוחדות לכן, ולהשליך במקום ביו"ן נמי לא מצוי כי גרילין לשרוף הנירות שאין צנברין, ואין לחוש לדבר שלא מעלין כלל, אבל להקפיד דדוקא שיכתבו נמי אינו רואה בדבר שלא הוזהר על דבריו וכוונתו, ואיזה מעלה שייך לכתוב על מכתביו חול שהורה פעמים וכתבים שם דברי הבל וגם לפעמים בדריס אסורים כלשון הרע וכדומה שיוכרו ע"ז ב"ה. ואם כותב בס"ד אין שום קפידא לאסור אף באופן שיש לחוש למחיקה שלא לצורך ולהשתמש לדבר ביו"ן, שאין בזה שום אות מהשם, דלא שייך זה לאות ד' דמשם התקדש דהכל יקראו זה כס"יעתא דשמאי. וכן אם יכתבו בעוזה"ש נמי אין קפידא כלל כי השני מכיר שגם הוא אינו אות משם הקדוש אלא בשביל השני לקראו כו"ע בערות השם הדיך.

ולדבריו נמצא דבא"ש שמצוי הדבר שמשליכים הנירות במקום ביו"ן, במכולות האשפה וע"צ הקרקע, יש להזהר שלא לכתוב ב"ה או ה' בלבד ע"צ גלינות הנ"ל (העשויים להתגולל באשפה), ע"מ שלא יבא השם לידי ביו"ן, אלא יכתוב בס"ד או בעה"ש. [ונכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - קבלת שבת (ג) ג' הלכות קבלת שבת הנלמדות ממתן תורה - "ענין דבריו מן הגר"ז ז"ל בפירושו על התורה, שכתב שיש בקבלת שבת שלשה הלכות, מקבילות להלכות שנאמרו בקבלת פני השכינה של מתן תורה. ותמצית דבריו הם... נתחדשו בזה שלש הלכות, האחת, חילוף הבגדים - דכתבי ונכבסו שמלותם. השנית, שיהיו מוכנים, ולא טרודים ועסוקים כאשר תבוא השכינה - וזהו דכתיב והיו נכונים ליום השלישי. והשלישית, היציאה לקראת השכינה - דכתיב ויוצא משה את העם לקראת האלקים, אלו שלש הלכות הנערצות לקבלת פני השכינה.

ומבאר מרן ז"ל דגם בקבלת שבת מצאנו את אותן השלש הלכות. האחת, החלפת הבגדים לכבוד שבת. השנית, מה שהר"ן ברה"י לפני שבת יקרא רץ ברשות... היינו כדי שלא תבסו השבת והוא אינו פנוי, והשלישית, שהיו יוצאים לקראת השבת ואמרימם בואו ונצא לקראת שבת המלכה עיי"ש.

ולפי המתבאר מה נפלאים הדברים מה שלקבלת פני השכינה יש אותם ההלכות של קבלת שבת, שקבלת שבת היא בעצם קבלת פני השכינה כפשוטה ממש". [הגר"ש פיקוס זצ"ל, שבת מלפנא ע"ז פ"ג]

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם בעילום שם
הצלחת התורם ומשפחתו